

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KREITI YA 12

SEPEDI LELEMETLALELETŠO LA PELE (FAL)

LEPHEPHE LA BOBEDI (P2)

DIBATSELA 2019

MEPUTSO: 70

NAKO: Diiri tše 2

Palomoka ya matlakala a dipotšišo ke 22.

DITAELO LE TSHEDIMOŠO

1. Badišiša ditaelo ka šedi pele o thoma go araba dipotšišo.
2. O se ke wa leka go bala lephephe ka moka. Lebelela diteng letlakaleng le le latelago gomme o laetše dinomoro tša dipotšišo tša dingwalo tšeo o di badilego. Ka morago ga moo, bala dipotšišo gomme o kgethe tšeo o nyakago go di araba.
3. Lephephe le arotšwe ka DIKAROLO TŠE NNE:

KAROLO YA A:	Padi	(35)
KAROLO YA B:	Papadi/Terama	(35)
KAROLO YA C:	Kanegelokopana	(35)
KAROLO YA D:	Theto	(35)
4. Araba dipotšišo TŠE PEDI fela go tšwa DIKAROLONG TŠE PEDI.

KAROLO YA A:	PADI
	Araba potšišo ya 1 GOBA ya 2.
KAROLO YA B:	PAPADI/TERAMA
	Araba potšišo ya 3 GOBA ya 4.
KAROLO YA C:	KANEGELOKOPANA
	Araba dipotšišo KA MOKA.
KAROLO YA D:	THETO
	Araba dipotšišo KA MOKA.
5. Diriša lenaneotekolo.
6. Latela ditaelo ka šedi go KAROLO YE NNGWE le YE NNGWE.
7. Nomora dikarabo tša gago go swana thwii le ka fao dipotšišo di nomorilwego ka gona ka gare ga lephephe la dipotšišo.
8. Thoma KAROLO YE NNGWE le YE NNGWE letlakaleng LE LEFSA.
9. Kakanyo mabapi le taolo ya nako:

Šomiša tekano ya metsotso ye e ka bago ye 60 KAROLONG YE NNGWE le YE NNGWE.
10. Ngwala ka bothakga, ka mongwalo wa go balega.

LENANEOTEKOLO

KAROLO YA A: PADI		
Araba potšišo E TEE.		
NOMORO YA POTŠIŠO	MEPUTSO	NOMORO YA LETLAKALA
1. <i>Kgati ya moditi</i>	35	5
2. <i>Dilo tšela ke batho</i>	35	8
KAROLO YA B: PAPADI/TERAMA		
Araba potšišo E TEE.		
3. <i>Di šitile Phaahla</i>	35	11
4. <i>Ga le batswadi ba selo</i>	35	14
KAROLO YA C: KANEGELOKOPANA		
Araba dipotšišo KA MOKA		
5.1 'Le ge o ka nthaka ...!'	18	17
5.2 'O mo tšhabe parapara!'	17	18
KAROLO YA D:THETO		
Araba dipotšišo KA MOKA.		
6.1 'Go pokolo'	18	20
6.2 'Motsemollakoma'	17	21

LENANEOTEKOLO/LENANEOTSHWAYOTSHWAYO

Dira leswao (✓) go lenaneotekolo le le latelago go kgonthišiša ge e ba o lateletše ditaelo gabotse.

KAROLO	NOMORO YA POTŠIŠO	PALO YA DIPOTŠIŠO TŠEO DI ARABJAGO	LESWAO (✓)
A: Padi	1.1–1.2 GOBA 2.1–2.2	1	
B: Papadi/Terama	3.1–3.2 GOBA 4.1–4.2	1	
C: Kanegelokopana	5.1 LE 5.2	1	
D: Theto	6.1 LE 6.2	1	

HLOKOMELA: Kgonthišiša gore o arabile dipotšišo go tšwa dikarolong TŠE PEDI fela.

- 1.1.6 Ponelopele ke thekniki ye mongwadi a e dirišago ge a rata go tšweletša seo se tlogo diregago mafelelong ka moragonyana mo sengwalong. Ka dintlha TŠE PEDI akanya ponelopele ya gago mabapi le maitshwaro a Sefatamollo o lebeletše tiragalo ye e lego setsopolweng se. (2)
- 1.1.7 Na maikutlo a gago ke afe mabapi le seo se dirilwego ke Sefatamollo? Fahlela. (2)

LE1.2 **SETSOPOLWA SA B**

'Naa molato ke eng ge o fihlola ka megokgo?'	
'Ga ke fihlole ka yona feela eupša ke laletše ka yona, ke bile ke letše ke gapa mašego ka yona'	
'Molato?'	
'Botšiša yo a lego ka mo ngwakong.'	5
'Wena mmagongwana! Mmagongwana wee!'	
'A nke o tšwele mono!'	
'Ke etla!'	
Aowa, a nke a tšwele ntle go tle go kwewe gore molato ke eng, ka gore nnete gona le ge seboledi se hlwe se re botša gore mono lefaseng kgomo e tswaletšwe mphorogohlong wa dithaba e gana bašemanyana ba tšea mohlana ka lebaka la ge e hlaba, re tla re re be re sa kgolwe ra be ra gapeletšega go kgolwa; gobane tše dingwe tša tšona ke bona bašemanyana ba ganago go o tšea etšwe di sa hlabe- nka tloge ke re ebile e le ditšhupša. Mmatshehla a a tšwe ka pela ka gore ka ge tiego e le motimetšane, go ka tloge gwa tsena yo mongwe ka tše šele ya ba e le ge re wetše kua! O ile go tšwa, mmatswalagwe a re go yena:	10
'Naa go reng?'	
'Ka eng?'	
'Yokhwi a llogo o hloma bjang?'	20
'Ga ke tsebe.'	
'O go boditše eng feela?'	
'Neng?'	
'Ge a tsoga?'	
'Kae?'	25
'Anthe o tsoga kae?'	
'O be a swanetše go tsoga kae?'	
'Gona ka mo o tsogago ka ntshe!'	
'Ka lebaka la eng?'	
'Anthe?'	30

[Letl. 102–103]

- 1.2.1 Efa tswalano ya baanegwa ba go ya le ka moo o tsebago padi ye ka gona. (3)
- (a) Mmatshehla le Nkgotlelele.
- (b) Ntlogele le Mmatshehla.
- (c) Nkgotlelele le Sefatamollo.

- 1.2.2 Kgetha tlhalošo ya maleba go tšwa go KHOLOMO YA B gomme o e nyalantšhe le leina ka go KHOLOMO YA A. Ngwala fela tlhaka (A–E).

KHOLOMO YA A	KHOLOMO YA B
1. Mmatshepho	A O belege lehwepe
2. Tetedi	B Ngaka ya setšo
3. Thibathibetša	C Timamello
4. Khunollamoraba	D O laola bašemane fela
	E O tšhabile bogadi

(4 x 1) (4)

- 1.2.3 Thulano ke kgakgano yeo e bago gona magareng ga baanegwa goba baanegwa le dikgopolo. Na thulano yeo e tšwelelago magareng ga Thibathibetša le Mmatshela ke ya mohuta mang? Fahlela karabo ya gago. (2)

- 1.2.4 Ka dintlha TŠE PEDI hlaloša seo se hlohleleditšego tiragalo ye e lego setsopolweng se. (2)

- 1.2.5 Na moya wo o fokago setsopolweng se ke wa mohuta mang? Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (3)

- 1.2.6 Go ya ka tsebo ya gago ya puku ye gotee le Molaotheo wa Afrika Borwa, na Mmatshela o kgahlanong le karolwana efe ya molaotheo? (1)

- 1.2.7 Re alele molaetša wa padi ye go ya ka tsebo ya gago ya padi ka dintlha TŠE PEDI. (2)

[35]

POTŠIŠO YA 2: DILO TŠELA KE BATHO – MC Mphahlele

Bala ditsopolwa tše ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo.

2.1 SETSOPOLWA SA C

Go bontšha gore ke yena motho wa maemo mokgomana Mashudu Makhado o ile a kaola mosadi wa Bammala; ke gore Lekhalate. Taba yeo o e dirile mosadi a sa phela. Ge a šetše a boa Lekhalateng leo la gagwe, o be a sa swarege. Le ge e le dinako tša dipoko le baloi, o be a swanetše go no hwetša mosadi wa gagwe a sa kokobane, a mo letetše. Go fihla mo seferong e be e le go letša naka gomme mosadi a tšwa ka lebelo go tla go bulela sefatanaga le go tswalela ge a se na go sobelela ka karatšheng. Moisa ge a etšwa ka mmotorong o be a sa tswalele lemati la karatšhe. Mosadi o tla šibašiba a tla a le tswalela, a kitimela ka khitšhing go ruthetša dijo ka gore komangkanna o be a re yena ga a je dijo tša go tonya, ga se yena kolobe. Ge dijo di sa ruthela, mosadi o tla tšea dinotlelo go ya go notlela sefero le karatšhe. 5

Go boa moo ke go sola dijo tša go fiša le go di bea pele ga tšhakala. Yena o be a na le maina a mararo. Ba lapa ba be ba mmitša 'mokgalabje' le ge a no ba le mengwaga ye masometharopedi fela; le lengwe e le 'setšene' ... 10

[Letl. 3]

- 2.1.1 Go ya ka setsopolwa se Mashudu o fetošitše mosadi wa gagwe lekgoba. Efa mehlala YE MERARO go tšwa setsopolweng se go tiišetša seo. (3)
- 2.1.2 Ditiragalo tša setsopolwa se di diragala tikologong ya sebjalebjae. Efa dilo TŠE NNE go tšwa setsopolweng se. (4)
- 2.1.3 Na mongwadi o šupa eng ka polelo ye e latelago?
- (a) Go kaola. (2)
- (b) Go šibašiba. (2)
- 2.1.4 Moanegi ke yena a hlagišago mošomo wa gagwe pele ga mmadi. Ka dintlha TŠE THARO hlatholla tema yeo e kgathwago ke moanegi. (3)
- 2.1.5 Molwantšhwa wa sengwalo ke moanegwa yoo ditiragalo tša puku di dikologago godimo ga gagwe go tloga mathomong a puku go fihla mafelelong. Na molwantšhwa wa padi ye ke mang? Fahlela karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 2.1.6 Ponelopele ke thekniki ye mongwadi a e dirišago ge a rata go tšweletša seo se tlogo direga mafelelong ka moragonyana mo sengwalong. Ponelopele ya gago mabapi le go ratana ga Mashudu le Meisie ke efe? Efa dintlha TŠE PEDI. (2)
- 2.1.7 Na maikutlo a gago ke afe mabapi le banna ba go swana le Mashudu ka tshwaro ya bona go basadi? Fahlela. (2)

LE

2.2 **SETSOPOLWA SA D**

Gape Makgowa a be a sa reke magobe. Bjale bogobe ge bo šetše bo be bo sa lahlwe, bo bewa gomme e tla re letšatši le le latelago bja lahlelwa ka meetseng a go bela, bja fehlwa lefsa. Ge bo sa loye ba be ba foketša butswana, bja napa bja loya, bja kwala monkgo wo mo bose wa bogobe. Maano a mangwe e be le go bo sola bo fiša. Gona moo Maafrika a be a tla reka le nama ya go bešwa, ba tšwela ntle, ba dula setupung sa lebenkele leo, ba ja, ba ipshina, ba be ba itatswa menwana. Ge ba feditše ba be ba fologetša ka mageu goba Coca-Cola ya go tonya. Taba ya go rekišetšwa dijo tša maabane goba tša maloba le go jela kua ntle e be e kokonela morwa Makhado eupša a no kgotlelela go swana le ge a sa šoma polaseng ya van Niekerk kua Louis Trichart le moepong wa Atok ...

Mukhabudi o ile a ipotšiša dipotšišo tše mmalwa pele a apola paki ye tšhweu ya boweithara, a e lahlela fase, a etšwa ka dikgoro. O rile go dira bjalo a napa a leba dinamelweng, a fihla a swara thekisi ya go leba Turfloop. Ya ba e le la mafelelo Mukhabudi a beile leotwana la gagwe ka khefing ya Popo. Popo le yena o ile a šala a maketše ...

[Letl. 61-62]

- 2.2.1 Efa tswalano ya baanegwa ba go ya le ka moo o kwešišago padi ye ka gona.
- (a) Mukhabudi le Lufuno
 - (b) Mmaphefo le Mukhabudi
 - (c) Mashudu le Mapelo
- (3)

2.2.2 Kgetha tlhalošo ya maleba go tšwa go KHOLOMO YA B gomme o e nyalantšhe le leina ka go KHOLOMO YA A. Ngwala fela tlhaka (A–E).

KHOLOMO YA A	KHOLOMO YA B
1. Mashudu	A Rapolasa
2. Savimbi	B Rakgwebopotlana
3. van Niekerk	C Setšene
4. Mmaphefo	D Lephodisa
	E Hlogo ya sekolo

(4 x 1) (4)

- 2.2.3 Thulano ke kgakgano yeo e bago gona magareng ga baanegwa goba baanegwa le dikgopolo. Go ya ka tsebo ya gago ya padi ye, thulano yeo e tšwelelago magareng ga Popo le mošomedi wa gagwe ke ya mohuta mang? Fahlela karabo ya gago.
- (2)

- 2.2.4 Hlaloša seo se hlohleleditšego thulano yeo e lego setsopolweng se ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 2.2.5 Moya wo o fokago setsopolweng se ke wa mohuta mang? Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (3)
- 2.2.6 Na o nagana gore tiragalo ye e lego setsopolweng se e gata ka mošito o tee le molaotheo wa naga? Fahlela ka lebaka. (1)
- 2.2.7 Re alele molaetša wa padi ye go ya ka tsebo ya gago ka dintlha TŠE PEDI. (2)

[35]**PALOMOKA YA KAROLO YA A: 35**

KAROLO YA B: PAPADI/TERAMA

POTŠIŠO YA 3: DI ŠITILE PHAAHLA – SN Tseke

Bala ditsopolwa tše ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo.

3.1 SETSOPOLWA SA E

(Kantorong ya hlogo ya sekolo. Ba a kokota, ba a dumelelwa, ba a tsena, gomme Monawa o ala ditaba.)

MONAWA:	Mong wa rena, re go tlišetša tše bodila kudu lehono, gomme re holofela gore le tla di theeletša, la re rarollela tšona.	5
MAŠUTŠA:	Etla natšo monna, nako le yona o a bona e re eme ka phefong.	
MONAWA:	Sa mathomo, Namele o lwele le Tihakolane. Lebaka ke gore Namele o belaela gore Tihakolane o le boditše gore lengwalo lela la barutwana la kgopelo ya gore dintlwana le meetse di be gona mo sekolong le ngwadilwe ke yena Namele.	10
MAŠUTŠA:	Sa bobedi Tihakolane o re Namele a hlokomele, a godiše masea ao yena Namele a a filego barutwana ba gago.	
MAŠUTŠA:	Ntwa ya bona ke e bone ke le kgojana, ka roma Serepelele go bona, gomme a boa a mpotša gore ba tla tla ofising. Bjale tše ba di bakago tše di a mmakatša.	15
MOTŠHATŠHA:	Le rena re tlabegile gore re kwa eng ya go swana le eng ge re le mo. A e ka ba ke nnete Tihakolane ke yena a go boditšego gore Namele o ngwadile lengwalo?	20
MAŠUTŠA:	Ke sa tla ka araba dipotšišo tše, a ke kgopele Morena Mokhuša ka motato a ke a tle ka mo. <i>(O leletša Mokhuša, o a mmitša, gomme o fihla ka pela.)</i>	

[Letl. 93–94]

3.1.1 Kgetha tlhalošo ya maleba go tšwa go KHOLOMO YA B gomme o e nyalantšhe le leina ka go KHOLOMO YA A. Ngwala fela tlhaka (A–E).

KHOLOMO YA A	KHOLOMO YA B
1. Tihakolane	A Hlogo ya sekolo
2. Lefagwana	B Morutiši wa go lwa le morutwana
3. Mašutša	C Yo mongwe wa baemedi ba barutwana
4. Namele	D Kgarebe ya go lošwa ke Theepe
	E Motlatšahlogo ya sekolo

(4 x 1) (4)

- 3.1.2 Tsopola polelo ya Monawa yeo e laetšago gore ga go sa na nako. (1)
- 3.1.3 Molwantšhwa le molwantšhi ba kgatha karolo ye bohlokwa sengwalong.
- (a) Molwantšhwa ke moanegwa yo ditiragalo tša sengwalo di dikologago godimo ga gagwe. Na molwantšhwa wa tiragatšo ye ke mang? (1)
- (b) Molwantšhi ke moanegwa yo a emago kgahlanong le molwantšhwa. Na molwantšhi wa tiragatšo ye ke mang? (1)
- 3.1.4 Setsopolwa se se ka bapalega sefaleng. Tiiša se o lebeletše tše di latelago:
- (a) Baanegwa
- (b) Ditšhupasefala
- (c) Poledišano (3)
- 3.1.5 Na moya wo o fokago mo setsopolweng se ke wa mohuta mang? Fahlela. (2)
- 3.1.6 Ka dintlha TŠE PEDI hlaloša bokamorago bja ditiragalo tša setsopolwa se. (2)
- 3.1.7 Sehloa ke thulano ya mafelelo ka gare ga sengwalo. Ka dintlha TŠE PEDI tšweletša ka moo setsopolwa se se kgathago tema sehloeng sa papadi ye ka gona. (2)
- 3.1.8 Na ke tshwanelo gore Namele bjalo ka morutiši a bethe Tihakolane? Fahlela ka mabaka A MABEDI. (2)

LE

3.2 **SETSOPOLWA SA F**

MORWADIHLARE:	<i>(O befetšwe, eupša o itshwere senna.)</i> Ke gore ka moka le ntahleditše le ntše le be le bona gore ga ke e rume gabotse? Le fele le nagana gore ga se ke rutege, ga ke yo mongwe wa bao ba tsebago melao ya sekolo yeo e ngwadilwego. Bjale le re ke reng nna Morwadihlare?	5
KALELANE:	Aowa, aowa, mokgalabje! A ke re hlogo ya sekolo o re o ile ge a e sohla, a e šila ka meno a mogopolo a nnoši a hwetša nke kahlolo ga ya nepagala? Aowa, se e nametše thaba o e bona e hlotša.	10
MOHWITI:	Nna ke re hlogo ya sekolo e bolele le mohlahlobi wa sediko ka mogala, a mo kgopele go huduša Namele lehono ntle le lešata, gomme a mmotše ge lengwalo le le tseleng.	15
KALELANE:	O nepile.	15
MORWADIHLARE:	Ke kwana le kgopolo yeo. Dira ka tsela yeo hlogo. <i>(Mašutša o retha mogala, gomme o boledišana le Mohlahlobi.)</i>	
SEGABOTŠA:	Ke ga Mohlahlobimogolo fa, ke bolela le mang?	
MAŠUTŠA:	Ke Mašutša a bolelago. Ke nyaka thušo ya tšhoganetšo mabapi le khudušo ya Namele mo sekolong ka mathata ao le šetšego le a tseba.	20
SEGABOTŠA:	Yo mogolo ga a gona, eupša re tla go thuša.	
MAŠUTŠA:	Ke kgopela gape gore le re fe morutiši yo a tlogo go tšea legato la gagwe.	25
SEGABOTŠA:	Re tla dira bjalo.	

[Letl. 106–107]

- 3.2.1 Na polelo ya Morwadihlare e tšweletša mohuta ofe wa thulano? Kgetha karabo ya maleba: (Thulanogare/Thulanontle) (1)
- 3.2.2 Tsopola seka go tšwa setsopolweng se o be o fe tlhalošo ya sona. (2)
- 3.2.3 Akaretša diteng tša setsopolwa se ka dintlha TŠE THARO. (3)
- 3.2.4 'MORWADIHLARE: *(O befetšwe, eupša o itshwere senna.)* Ke maikutlo afe ao a tšweletšwago mo setsopolweng se? (1)
- 3.2.5 Papadi/Terama e itheilwe godimo ga poledišano. Efa mehola YE MENE ya poledišano. (4)
- 3.2.6 Kgegeotiragatšo e tšwelela ge molaetša o fihlišwa go babogedi go feta go mmapadi. Laetša ka moo setsopolwa se se tšweletšago kgegeotiragatšo ka gona. Fahlela ka dintlha TŠE THARO. (3)
- 3.2.7 Hlaloša ka fao leina la puku ye le nyalelanago le diteng ka gona. (1)
- 3.2.8 Na o bona sephetho seo se tšerwego sa go huduša Namele e le sa maleba? Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (2)

[35]

POTŠIŠO YA 4: GA LE BATSWADI BA SELO – F Mothupi

Bala ditsopolwa tše ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo.

4.1 SETSOPOLWA SA G

SETONGWANE:	Ke na le taba ye ke nyakago gore re bolele ka ga yona.	
NKARENG:	Ke ya mohuta mang yona yeo?	
SETONGWANE:	E mabapi le yo Pulane.	
NKARENG:	(O a <i>kgathola</i>) Ke gore ga go na letšatši le le ka hlabago la be la dikela o se wa bolela ka ngwana yo wa ka?	5
SETONGWANE:	(O a <i>ithapeletša</i>) Aowa hle, mogatšake, a re tlogele ditshele re boledišane bjalo ka monna le mosadi.	
NKARENG:	Ke go theeditše, bolela nna ke nyaka go robala.	
SETONGWANE:	Mogatšake, ke be ke na le kgopolo ya gore Pulane a ye komeng ka gore e a wela ngwaga wo.	10
NKARENG:	(O <i>šošobantšha sefahlego</i>) A ge o re re tlo bolela o ra ge o tlo bolela tšona tše?	
SETONGWANE:	Ee mogatšake, a ke re o godile ge a le bjalo?	
NKARENG:	Go gola gona o godile, eupša ga se a golela koma.	
SETONGWANE:	O ra bjang bjale, mogatšake?	15
NKARENG:	O tloga o tseba gabotse gore nna le koma ga re nwešane meetse. Gaešita le yena Pulane o tloga a mpoditše tsebegokwa gore yena ga a ye komeng.	
SETONGWANE:	Oo, bjale ge a re ga a ye komeng, wena o kwana naye?	
NKARENG:	Eng? A ke re go thwe mmapelo o ja serati?	20
SETONGWANE:	Oo, ke a bona bjale. Ke wena o dirago gore ngwana yo a be le matepe?	

[Letl. 35–36]

4.1.1 Kgetha tlhalošo ya maleba go tšwa go KHOLOMO ya B gomme o e nyalantšhe le leina ka go KHOLOMO ya A. Ngwala fela tlhaka (A–E).

KHOLOMO YA A	KHOLOMO YA B
1. Setongwane	A Moruti
2. Nkareng	B Mogwera wa Nkele
3. Pulane	C O nyaka go iša ngwana komeng
4. Moloki	D Ke modumedi, tša dikoma ga a di kwešiše
	E Mogwera wa Setongwane

(4 x 1) (4)

4.1.2 Tsopola polelo ya Nkareng yeo e laetšago gore ga a kwane le ditaba tša dikoma.

(1)

- 4.1.3 Molwantšhwa le molwantšhi ba bapala karolo ye bohlokwa sengwalong.
- (a) Molwantšhwa ke moanegwa yo ditiragalo tša sengwalwa di dikologago godimo ga gagwe. Na molwantšhwa wa tiragatšo ye ke mang? (1)
- (b) Molwantšhi ke moanegwa yo a emago kgahlanong le molwantšhwa. Na molwantšhi wa tiragatšo ye ke mang? (1)
- 4.1.4 Setsopolwa se se ka bapalega sefaleng. Tiiša se o lebeletše tše di latelago:
- (a) Baanegwa
- (b) Ditšhupasefala
- (c) Poledišano (3)
- 4.1.5 Na moya wo o fokago mo setsopolweng se ke wa mohuta mang? Fahlela. (2)
- 4.1.6 Bokamorago ke kgopolokgolo goba setatamente se se nyalantšhwago le go laola papadi/padi. Ka dintlha TŠE PEDI hlaloša bokamorago bja ditiragalo tša setsopolwa se. (2)
- 4.1.7 Sehloa ke thulano ya mafelelo ka gare ga sengwalo. Ka dintlha TŠE PEDI tšweletša ka moo setsopolwa se se kgathago tema sehloeng sa papadi ye ka gona. (2)
- 4.1.8 Na ke tshwanelo gore batswadi ba gapeletše bana go ya komeng? Fahlela ka mabaka A MABEDI. (2)

LE

4.2 **SETSOPOLWA SA H**

(Lapeng la Setongwane, mesong. Ka moraleng go dutše Pulane godimo ga setulo. Sefahlego sa gagwe se šišitše ka manyami.)

- PULANE: *(O hlonamile ebile o bolela ka pelo)* Ke a makala gore na Tate o rata tšhelete bjang mo a bilego a sa nyake ge ke swariša Phafana? Ga ke kgone go kwešiša gore na o a lemoga gore o ntlhoriša moyeng? A gona o reng a gana le ge ke re ke botša mma? E sego gore ke yena a kwanego le Phafana gore a ntire bošula bjo? Ke thoma go belaela gore a ka be a ... *(Lebati le a bulega)* 5
- NKARENG: Ao Pulane, o reng o itswaleletše ka mo moraleng e sa le mesong ka tsela ye? 10
- PULANE: Mokgwa ga ke ikwe gabotse mmeleng, mma.
- NKARENG: A mmele wa gago o hloma bjang?
- PULANE: Ke no re ge ke tsoga ka o kwa o hlakahlakane o ka re ke be ke bethwa ka dinotwana. 15
- NKARENG: Gona hlapa o ye kua kliniking, mohlomongwe ba ka go nea dipilisana wa ba kaone.
- PULANE: Aowa Mma, go ya kliniking e tlo no ba go ipolaiša mosepelo wa lefela.
- NKARENG: Ka eng bjale Pulane? 20
- PULANE: Kliniki yela e no phela e se na dihlare matšatšinyana a.
- NKARENG: A bjale o tlo fetša ka go reng?
- PULANE: Ke tlo ba kaone, mma.
- NKARENG: Ge o realo gona ga ke na molomo, *(Setunyana)*.

[Letl. 55–56]

- 4.2.1 Na polelonoši ya Pulane e tšweletša mohuta ofe wa thulano? Kgetha karabo ya maleba: (Thulanogare/Thulanontle) (1)
- 4.2.2 Ngwala seka go tšwa polelong ya Nkareng ya mafelelo o be o fe tlhalošo ya sona. (2)
- 4.2.3 Akaretša diteng tša setsopolwa se ka dintlha TŠE THARO. (3)
- 4.2.4 'PULANE: *(O hlonamile ebile o bolela ka pelo)*'. Ke maikutlo afe ao a tšweletšwago mo? (1)
- 4.2.5 Papadi/Terama e ithekgile godimo ga poledišano. Efa mehola YE MENE ya poledišano. (4)
- 4.2.6 Kgegeotiragatšo e tšwelela ge molaetša o fihlišwa go babogedi go feta go mmapadi. Laetša ka moo setsopolwa se se tšweletšago kgegeotiragatšo. Fahlela ka dintlha TŠE THARO. (3)
- 4.2.7 Hlaloša ka fao leina la puku le nyalelanago le diteng tša papadi ye ka gona. (1)
- 4.2.8 Na o bona sephetho sa go swarwa ga Nkareng le Setongwane e le sa maleba? Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (2)

[35]**PALOMOKA YA KAROLO YA B: 35**

KAROLO YA C: KANEGELOKOPANA**POTŠIŠO YA 5: KHUPAMARAMA – Mamphoku Mamabolo****5.1 'LE GE O KA NTHAKA ...!' – MJ Tautsoala****SETSOPOLWA SA I**

Gatee fela Mathintha a be a bolela mantšwana a:

'E bago maraga a o a dirago ka mo lapeng le la ka ke a mohuta mang? O tloga o nnyaditše a ke re? O gopola gore motse wo wa ka ke wa mašoboro le mathumaša eye! Ke re o be a betše, a fufula bogale bjalo ka tau.

'Tate hle, ke phošo. Ke no bona e šetše e diregile. Aowi, hle! Ntshwarele, ga nke e senya e sa agela rrawešo.' Gwa fetola Mahlomola a tšhogile moo e bilego a be a roromela šegong bjoo bja go fiša. 5

'O duletše gore rrawešo rrawešo. Ke rrago nna? Mola ke re ke tla go phutha wa phuthaga, o dira ditšhilatšhila ka lapeng la ka! O dira dilo tšeo di dirwago ke rrago yo ke sa mo tsebego. Bjale lenkgeretla leo o nago nalo ke la ga mang goba ke mang?' Ge a botšiša a ilale o be a hlabile lešata leo le bego le ekwa le ke mofeti wa tsela. 10

'Aowi! Ke a kgopela hle rrawešo! Se mpefelele ka tsela ye. Ke a bona gore ke dirile phošo. Ke a go rerešetša rrawešo!'

'O mpotša ditšiebadimo fela, wena o swanetšwe ke go ntšwela motse. Ka mo lapeng la ka ga ke sa go nyaka le gatee. Ke go bone kgale gore o tlile go ntshenyetša bana. 20

[Letl. 84]

- 5.1.1 Tsopola sekapolelo seo se laetšago gore Mathintha o be a befetšwe o be o fe mohuta wa sona. (2)
- 5.1.2 Akaretša dikgopolo tša setsopolwa se ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 5.1.3 Thulano ke kgakgano yeo e bago gona magareng ga baanegwa goba baanegwa le dikgopolo. Laetša mohuta wa thulano wo o tšwelelago setsopolweng se. Fahlela. (2)
- 5.1.4 Laetša moanegwa yoo e lego molwantšhi setsopolweng se. (1)
- 5.1.5 Bokamorago ke kgopolokgolo goba setatamente se se nyalantšhwago le go laola padi. Ka ntlha E TEE hlaloša bokamorago bja ditragalo tša setsopolwa se. (1)
- 5.1.6 Ka dintlha TŠE PEDI laetša ka moo leina la moanegwa, Mahlomola, le nyalelanago le ditragalo tša kanegelokopana ye. (2)
- 5.1.7 Ka dintlha TŠE PEDI hlaloša kgopolo ye e tšweletšwago ke tšhomišo ya mantšu a: 'O gopola gore motse wo wa ka ke wa mašoboro le mathumaša'. (2)
- 5.1.8 Tšweletša mehola YE MEBEDI ya poledišano. (2)
- 5.1.9 Na ke tshwanelo gore Mathintha a rake Mahlomola ka gae? Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (2)

- 5.1.10 Na molaotheo wa naga ya Afrika-Borwa o reng mabapi le tshwaro goba kgodišo ya bana? Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (2)

LE

5.2 **'O MO TŠHABE PARAPARA!' – M Mamabola**

SETSOPOLWA SA J

'Ge ke sa phela gona, nka se tsoge ke itebaditše pholo ya ka. O tla re ge o re ke dipitsi wa bona ka mebala.'	
Gona fao go napile gwa tsoga ntwā ya mahlomahubedu. Mokgalabje Sethekhu o napile a konya Mampara hlogo ka bokamorago bja sethunya seo, monna a gana go topelwa ke bofšega. Ba rile mola ba swanetše gore ba solelane tša ka diatleng tša bona gabotse, banna ba bangwe bao ba bego ba le kgauswi ba ba lamola. Sethekhu a be a gwataka a lebile seboba sa gagwe, a bile a se kgotla go nka thaere.	5
Mokibelong wa yona beke yeo ya gore mokgalabje Sethekhu a phonyokga diatla tša kgolego le morwa wa gagwe, morwedi wa gagwe wa go latela Kgokološane o napile a fišafiša. Ba re ba sa re ke go fišafiša batho ba kgobe, maoto a thoma go rokologa le go tšwa diphotophoto tša madi. Ba rile ge ba re ba rwalela ngwana sepetele, ba palelwa ke go diša ge ba nyako tamiša difero tša sepetele. Hlogo yeo ya Bahlaloga e fihlilwe, gwa šala semaka bathong.	10
Bjala bja setšhila bo hlotlilwe le letšatši la morero la fihla. Ba apotše mašela a maso, ba swana le batho ba bangwe.	15
	[Letl. 207]

- 5.2.1 Kgetha tlhalošo ya maleba go tšwa go KHOLOMO YA B gomme o e nyalantšhe le leina ka go KHOLOMO YA A. Ngwala fela tlhaka (A–E).

KHOLOMO YA A	KHOLOMO YA B
1. Sethekhu	A Kgoši ya Seokela
2. Khazoro	B Morwa wa Sethekhu
3. Mafoša	C Tatago Kgokološane
4. Kgokološane	D Mmago Sethekhu
	E Motswala wa Mampara

(4 x 1) (4)

- 5.2.2 Ditiragalo tša setsopolwa se di diragala tikologong ya sebjalebja. Fahlela ka dintlha TŠE THARO. (3)

- 5.2.3 Go ya ka wena, o bona Sethekhu e le motho wa mohuta mang setsopolweng se? Efa lebaka. (2)
- 5.2.4 Moanegi ke yena a hlagišago mošomo wa gagwe pele ga mmadi. Ka dintlha TŠE THARO laetša tema yeo e kgathwago ke moanegi mo kanegelokopaneng ye ya 'O mo tšhabe parapara'. (3)
- 5.2.5 Morero ke kgopolokgolo goba kgwekgwe yeo mongwadi a ratago go e tšweletša mo sengwalong. Morero wa kanegelokopana ye ke bosenyi ga bo lefe. Ka dintlha TŠE PEDI hlaloša ka moo diteng tša setsopolwa se di nyalelanago le morero wa kanegelokopana ye ka gona. (2)
- 5.2.6 Ka dintlha TŠE THARO ahlaahla sephetho seo o bego o ka se tšea ge o be o le Mampara o utsweditšwe kgomo ke Sethekhu. (3)

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 35

KAROLO YA D: THETO

DIRETO TŠA SESOTHO SA LEBOA – Prof. DM Kgobe

POTŠIŠO YA 6

Araba dipotšišo KA MOKA.

6.1 Bala sereto sa ka tlase gomme o arabe dipotšišo tša go se latela.

GO POKOLO – OK Matsepe

- 1 Go go makala go fetša nka se ke,
- 2 Gore sefapano o se belegetše eng.
- 3 Na se lebetšwe go wena e seng
- 4 Neng ka ntle ga letšatši lela ke se seke?
- 5 O dungwa ke nna , maaka ga a botse,
- 6 Ka sona o tla tsena le nna ke a bona.
- 7 A ke go amogetše, le nna o tla mpona,
- 8 Go Mo khunamela go nkweša bose.
- 9 Magetleng le nna a ke se rwale,
- 10 Kgopolong ke be yo ke hlatswegilego.
- 11 E sego gore go go tsebafele ke se ke se dirilego,
- 12 A ke sepedišane le wena ke be wa gago o nthwale.
- 13 O phate ya Yomogolo,
- 14 A ke go rete ka bjago bogolo.

[Letl. 41]

- 6.1.1 Potšišoretoriki ke potšišo ye e sa nyakego karabo. Tsopola mohlala wa potšišoretoriki ye e tšwelelago mo seretong se. (1)
- 6.1.2 Efa sebopego sa ka ntle sa sereto se ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 6.1.3 Laetša lenaneo la morumokwano mothalotheong wa 1-4. (1)
- 6.1.4 Tsopola mohlala wa poeletšogare mothalotheong wa 6-7. (1)
- 6.1.5 Mošomo wa sešura ke go tliša khutšo mothalotheong go ya ka mošito wa tlhago wa polelo yeo. Efa mehlala YE MEBEDI ya karogano go tšwa seretong. (2)
- 6.1.6 Hlaloša gore moreti o šupa eng ka tšhomišo ya mothalotheo wa 2 le wa 13. (2)
- 6.1.7 Ka dintlha TŠE PEDI akaretša methalotheo ya 8-10. (2)
- 6.1.8 Ke moya ofe wo o fokago seretong se? Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (3)
- 6.1.9 Ka dintlha TŠE PEDI ahlaahla molaetša wo o tšweletšwago ke sereto se. (2)
- 6.1.10 Na maikutlo a gago ke afe mabapi le sereto se? Fahlela. (2)

LE

6.2 Bala sereto sa ka tlase gomme o arabe dipotšišo tša go se latela.

MOTSEMOLLAKOMA – NS Puleng

- 1 Ba tlile ka diphatsamaru le maselawatle,
 2 Bangwe dinao tša ba kuka tša ba goroša.
 3 Ba tlile ka dikoloyana le difatanaga,
 4 Bangwe ka metsekele le ditimela,
 5 Ba tshetše matsha le mawatle ba rutha,
 6 Ba nanoga ka matši le dithokgwa,
 7 Ba namela meboto le meedi ka tshepo;
 8 Go bona lehutšo le kaaka legonono.
- 9 Ba tšwa khutlonne tša lefase,
 10 Mebotong ya khutšo ya boTranskei,
 11 Ba tšwa Taung gaMoletsane Lesotho,
 12 Bangwe masoding a bofanego a Batswana;
 13 Ba tšwa boZambezi ba tshetše Limpopo,
 14 Ba tlile ka diketekete tša diketekete,
 15 Ba tšwa boPotokise Bodikela bja Afrika,
 16 Bangwe gae gaSekhukhune le gaMphahlele,
 17 Le kua Swatseng bangwe ba phutše.
- 18 Ba tlile ka ditlhologelo tša mehuta,
 19 Bangwe ba šikere, bangwe ba ikgonere;
 20 Ba kgabile mafuomatala Motsemollakoma,
 21 Ba phaletše nak'a phala e llile,
 22 Ba tlogetše dirathana gae le diputswa.
 23 Tshepo ke go hwetša dilatšatlalakang.
- 24 O ba phuthile motsekgoparara,
 25 Bangwe ba tsene maleng a naga,
 26 Go epša taamane le gauta ka kholofelo.
 27 Bangwe ke bomapalane, bangwe dikgotleletšamollo;
 28 Bangwe ke baapei, bangwe ke balemi ba dirokolwana,
 29 Bangwe ke bahlapetši ba meagomabaibai,
 30 Ba swere tulamešidi gare ga mpa ya bošego,
 31 Magetleng go lahetšwe jase ya setšhoni.
 32 Go tsogwa ka ledimadimane ka diethiethi,
 33 Go bakišanwa diroborobo le ditšhutšhumakgala.
 34 Ba mašeleng go namelwa dinamelwantefe;
 35 Ba re ba ikgaša phoka di sa wele
 36 Kudumelatshehla e boologe ka mokokotlo, ...

[Letl. 54–55]

6.2.1 Na ke mohuta ofe wa sereto? Kgetha magareng ga (A, B le C):

- A Lehlologelwa
 B Thetogale
 C Thetotumišo

(1)

6.2.2 Kgetha mehlala ya maleba go tšwa go KHOLOMO YA B gomme o e nyalantšhe le KHOLOMO YA A. Ngwala fela tlhaka (A–D).

KHOLOMO YA A	KHOLOMO YA B
1. Poeletšothomi	A Diphatšamaru/Maselawatle
2. Mainagokwa (Dibokantšu)	B Taung, masoding
3. Morumokwanogare	C BoPotokisi/gaSekhukhune
	D Bangwe ke

(3 x 1) (3)

6.2.3 Tsopola go tšwa temathetong ya 1–3 methalotheto ye e tšweletšago dikgopolo tše di latelago:

(a) Ba tlile ba na le tshepo le kholofelo.

(b) Ba fihlile ka bontši

(c) Ba šiile bana gae le batho ba bagolo

(3)

6.2.4 Kelelothalo ke ge kgopolo ya mothalotheo wa ka godimo e tšwela pele mothalotheo wo o latelago. Ngwala kelelothalo ye e tšwelelago themathetong ya 4 o be o fe mohola wa yona.

(2)

6.2.5 Hlaloša mebolelwana ye:

(a) 'Bangwe ba tsene maleng a naga'

(1)

(b) '... gare ga mpa ya bošego'

(1)

6.2.6 Mo mothalotheo wa bo 19, 'Ba bangwe ba šikere, bangwe ba ikgonere' ke Oksimorone. Hlaloša gore Oksimorone ke eng, o be o laetše gore moreti o šupa eng ka yona bjalo ka ge e dirišitšwe.

(3)

6.2.7 Go ya ka tebelelo ya gago ahlaahla ka dintlha TŠE THARO seo se ka hlagelago batho bao ba tlogelago malapa a bona ba e tla go nyaka mešomo 'Motsemollakoma'.

(3)

PALOMOKA YA KAROLO YA D: 35
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 70